

I. VŠEOBECNO-TEORETICKÉ OTÁZKY DAŇOVÉHO PRÁVA

Pojem dane a poplatku,
Daňové právo ako právne odvetvie

DAŇOVÉ PRÁVO

24. SEPTEMBRA 2022

"Na tomto svete nie je nič isté, iba dane a smrť"

Benjamin Franklin r.1789

DAŇOVÉ PRÁVO- základné pojmy

Dane a poplatky

- dane sú súčasťou života spoločnosti a jednotlivca v nej už od počiatku formovania sa peňažného hospodárstva a vzniku štátu
- sprevádzajú nás nielen po celý život, ale aj po smrti (napr. daňová povinnosť prechádza na právnych nástupcov)
- ani jeden štát nemôže riadne fungovať bez vyberania daní
- dane výrazne zasahujú do majetkovej a osobnej slobody fyzických osôb (FO) a právnických osôb (PO)

DANE A POPLATKY- historický pohľad

- základ dnešnej dane položili **stredoveké regály**, ktoré predstavovali výsostne oprávnenie (privilégium) panovníka povoľovať vykonávanie alebo prenájom nejakých služieb alebo činností, na základe čoho dostával príjmy od miest, šľachty alebo cirkvi
- dane sa však objavili ***už v starovekom Grécku a Ríme***
- v Starovekom Ríme existovali tri druhy daní: daň z pôdy (tributum soli) a daň „z hlavy“ (tributum capitis), ktoré sa vzťahovali iba na provincie a dedičská daň (vicesima hereditatum), ktorá sa vzťahovala aj na obyvateľov Ríma

VŠEOBECNE O DANIACH A POPLATKOC

- dane a poplatky predstavujú **základné druhy príjmov verejných rozpočtov v SR**, sú hlavným zdrojom príjmov tak štátneho rozpočtu SR, ako aj rozpočtov obcí a miest
- okrem týchto platieb verejnoprávneho charakteru však príjmovú stránku verejných rozpočtov tvoria *aj iné druhy platieb*, napr. rôzne platby sankčného charakteru (pokuty, úroky z omeškania), ako aj prostriedky zo zdrojov EÚ
- medzi daňami a poplatkami **existujú zásadné pojmové rozdiely** (aj keď z pohľadu bežného občana- tento nemusí vidieť zásadný rozdiel medzi jednotlivými platobnými povinnosťami)

DANE A POPLATKY

-**DAŇ** je peňažná platba nenávratného a neekvivalentného charakteru, ukladaná zákonom alebo na základe zákona, ktorá je určená na úhradu štátnych prípadne iných verejných potrieb, a je ukladaná vo vopred určenej výške a s vopred určenou lehotou splatnosti

-**POPLATOK** je rovnako ako daň peňažná platba ukladaná zákonom alebo na základe zákona, ktorú však fyzické a právnické osoby platia za určité činnosti vykonávané štátnymi alebo verejnoprávnymi orgánmi, ktoré sú vykonávané na základe ich návrhu alebo v ich záujme, pričom aj poplatok je ukladaný vo vopred určenej výške a s vopred určeným termínom splatnosti

DANE A POPLATKY

DAŇ

- peňažná platba
- ukladaná zákonom alebo na základe zákona
- *nenávratný a neekvivalentný charakter*
- *určená na úhradu verejných potrieb*
- ukladaná vo vopred určenej výške a
- s vopred určeným termínom splatnosti

POPLATOK

- peňažná platba
- ukladaná zákonom alebo na základe zákona
- *vyberaná za určitú činnosť štátnych alebo verejnoprávnych orgánov, ktorá je vykonávaná na základe ich návrhu alebo v záujme poplatníka*
- ukladaný vo vopred určenej výške a
- s vopred určeným termínom splatnosti

DANE A POPLATKY- rozdiely

- zásadný rozdiel medzi daňami a poplatkami je najmä v **reciprocite týchto platieb** a v ich **význame pre štátny rozpočet**.
- Poplatky na rozdiel od daní rešpektujú požiadavku priamej reciprocity. Poplatky sú spojené s určitou činnosťou štátnych alebo iných verejnoprávných orgánov, ktorá je vykonávaná na návrh alebo v prospech poplatníka. Poplatky sú čiastočne návratné a do istej miery aj ekvivalentné.
- zjednodušene povedané „poplatok sa platí za niečo“, kým daň sa platí bez nároku na priame protiplnenie
- Dane sú základným zdrojom príjmov verejných rozpočtov, zatiaľ čo poplatky len zdrojom doplnkovým.

DAŇOVÁ SÚSTAVA

-Def.= dane, ktoré sa v danom štáte zavádzajú, ukladajú a vyberajú.

Čl. 59 Ú SR

Dane a poplatky sú **štátne** a **miestne**.

Dane a poplatky možno ukladať **zákonom** alebo **na základe zákona**. (*nullum tributum sine lege = niet dane bez zákona*)

-Základnou klasifikáciou daní, je ich delenie na **štátne** a **miestne** (podľa rozpočtu, ktorého sú príjmovým zdrojom)

- **štátne dane**: dane, ktoré sú ukladané priamo zákonom Národnej rady SR plynú v rozhodujúcej miere do štátneho rozpočtu
- **miestne dane**: o ich fakultatívnom ukladaní rozhodujú obce (mestá) na základe zákonného splnomocnenia a plynú naopak do rozpočtov obcí (miest).

Daňová sústava SR

Štátne dane

Daň z príjmov (upravená zákonom č. 595/2003 Z. z.)

- príjem z činnosti daňovníka a z nakladania s jeho majetkom

Daň z motorových vozidiel (upravená zákonom č. 361/2014 Z. z.)

- vozidlo, ktoré je evidované v SR a používa sa na podnikanie v zdaňovacom období.

Daň z pridanej hodnoty (upravená zákonom č. 222/2004 Z. z.)

- 4 zdaniteľné obchody

Daň z poistenia (upravená zákonom č. 213/2018 Z. z.)

- poistenie v odvetviach neživotného poistenia uvedených v prílohe č. 1, ak je poistné riziko umiestnené v tuzemsku.

Spotrebná daň z alkoholických nápojov (upravená zákonom č. 530/2011 Z. z.)

Spotrebná daň z tabakových výrobkov (upravená zákonom č. 106/2004 Z. z.)

Spotrebná daň z minerálneho oleja (upravená zákonom č. 98/2004 Z. z.)

Spotrebná daň z elektriny, uhlia a zemného plynu (upravená zákonom č. 609/2007 Z. z.)

Daňová sústava SR

Miestne dane

-upravené zákonom č. 582/2004 Z. z.

- **Daň z nehnuteľností** (z pozemkov, stavieb a z bytov a nebytových priestorov)
- **Daň za psa**
- **Daň za ubytovanie**
- **Daň za užívanie verejného priestranstva**
- **Daň za predajné automaty**
- **Daň za nevýherné hracie prístroje**
- **Daň za vjazd a zotrvanie motorového vozidla v historickej časti mesta**
- **Daň za jadrové zariadenie**

POPLATKOVÁ SÚSTAVA

- Def.= poplatky, ktoré sú v danom štáte ukladané a vyberané
- aj tu je základným klasifikačným kritériom, ak vychádzame z Ústavy SR ich delenie na **štátne** a **miestne** (podľa rozpočtu, ktorého sú príjmovým zdrojom)
- okrem týchto poplatkov sa však v SR vyberá **aj celý rad ďalších poplatkov**, ktoré nie sú príjmovým zdrojom ani štátneho rozpočtu ani rozpočtov obcí (miest), a preto ich nemožno zaradiť ani do jednej z uvedených kategórií
 - ide o rôzne zákonom upravené poplatky, ktoré sú príjmovým zdrojom napr. verejnoprávných inštitúcií, profesijných komôr a iných subjektov

POPLATKOVÁ SÚSTAVA SR

ŠTÁTNE POPLATKY

- **Správne poplatky** upravené zákonom č. 145/1995 Z. z.
- **Súdne poplatky** upravené zákonom č. 71/1992 Zb.
- **Udržiavacie poplatky** (za udržanie platnosti patentu, európskeho patentu s účinkami pre SR a dodatkového ochranného osvedčenia na liečivá a výrobky na ochranu rastlín) upravené zákonom č. 495/2008 Z. z.

MIESTNE POPLATKY

- **Miestny poplatok za komunálne odpady a drobné stavebné odpady** upravený zákonom č. 582/2004 Z. z.
- **Miestny poplatok za rozvoj** upravený zákonom č. 447/2015 Z. z.

DAŇOVÉ PRÁVO

- **samostatné** právne odvetvie, ktoré donedávna patrilo pod systémovú bázu finančného práva (po r. 1989 prešlo DP zásadnými zmenami)
- v okolitých štátoch, napr. ČR sa považuje za subsystém FP
- veľká roztrieštenosť daňových noriem
- nastali (i) zmeny v normotvornej oblasti, kde žiaden predpis z oblastí daní neostal v platnosti, (ii) zmeny v sústave daní (žiadna daň pred rokom 1989 neostala v platnosti), (iii) zmeny v oblasti daňovoprávnych inštitútov, (iv) zmeny v chápaní miesta DP v právnom poriadku a (v) zmeny v chápaní laickej verejnosti, ako aj odbornej verejnosti vo vzťahu k právu, a teda aj daňovému právu a v adaptácii spoločnosti

DAŇOVÉ PRÁVO ako právne odvetvie verejného práva

- nadradenosť záujmov štátu a územnej samosprávy pred záujmami povinných subjektov
- **Nález Ústavného súdu SR z 18. septembra 2008, sp. zn.: I. ÚS 241/07:** „Ani záujem štátu na realizácii príjmovej stránky štátneho rozpočtu **nemôže byť a nie je** nadradený dodržiavaniu a rešpektovaniu práv, ktoré zákony priznávajú daňovým subjektom. Za situácie, keď právo umožňuje rozdielny výklad, nemožno pri riešení prípadu obísť fakt, že na poli verejného práva (daňového práva) štátne orgány môžu konať len to, čo im zákon výslovne umožňuje (na rozdiel od občanov, ktorí môžu konať všetko, čo nie je zakázané). Z tejto maximy potom vyplýva, že pri ukladaní a vymáhaní daní podľa zákona, teda pri de facto odnímaní časti nadobudnutého vlastníctva, sú orgány verejnej moci povinné šetriť podstatu a zmysel základných práv a slobôd.“
- *princíp in dubio mitius* – v prípade pochybností má štát postupovať miernejšie a v prospech daňových subjektov

DAŇOVÉ PRÁVO - cieľ, funkcie

CIEĽ

- zabezpečiť fiskálne záujmy štátu, územnej samosprávy (záujem štátu je nadradený nad záujmom územnej samosprávy)

FUNKCIE

- **Fiskálna funkcia:** cieľom je zabezpečiť fiskálny záujem štátu, úlohou DP je vytvoriť právne prostredie, ktoré zabezpečí materializáciu príjmov verejných rozpočtov a to s cieľom realizácie výdavkovej stránky verejných rozpočtov
- **Regulatívna funkcia:** spočíva v presnom zakotvení práv a povinností tak povinných subjektov ale aj opravených subjektov →pretože tu neexistuje rovnováha medzi právami a povinnosťami povinných a oprávnených subjektov
- **Represívna funkcia:** za akúkoľvek povinnosť (peňažnú al. nepeňažnú), ktorú povinný subjekt nesplní riadne a včas nasleduje uloženie sankcie zo strany štátu (vlastný sankčný systém)
- *Význam daní determinuje aj skutočnosť, že sankcie za porušenie daňových noriem zakotvuje aj Trestný zákon – TČ daňové: Skrátenie dane a poistného, nezaplatenie dane a poistného, neodvedenie dane a poistného, daňový podvod, marenie výkonu správy daní.*

SYSTÉM DAŇOVÉHO PRÁVA

-vnútorné členenie právneho odvetvia podľa obsahovej príbuznosti právnych noriem, ktoré ho tvoria

-základné členenie:

- 1. DP hmotné:** zaoberá sa daňovou sústavou SR (sústavou daní vyberaných a ukladaných v danom štáte) a obsahom daňovo-právneho vzťahu
- 2. DP procesné:** upravuje organizáciu a kompetenciu správcov dane a iných osôb zúčastnených na správe daní, vrátane všetkých procesných postupov, ktoré smerujú k správnomu určeniu a včasnému zaplateniu daní, ako aj ich prípadnému vymáhaniu formou daňovej exekúcie
 - procesné právo predstavuje formu ochrany hmotného práva a v tomto význame sa stáva prostriedkom na presadenie a uplatnenie hmotného práva

DAŇOVO- PRÁVNE NORMY

- platia pre nich všeobecné poznatky o právnych normách
- vo všeobecnosti ju môžeme definovať ako objektívne podmienené všeobecne záväzné pravidlo správania sa subjektov v oblasti daňovo-právnych vzťahov, ktoré sa nachádza v štátom stanovenej alebo uznanej forme a dodržiavanie tohto pravidla je vynútiteľné štátnou (verejnou) mocou

PREDMET DAŇOVÉHO PRÁVA

predmetom je tá časť spoločensko-ekonomických vzťahov, ktorá sa týka realizácie oprávnení a plnenia daňových povinností subjektmi týchto vzťahov (ide o daňové vzťahy)

-POVINNOSTI

1. **vlastná daňová povinnosť**- má nenávratný, peňažný, neekvivalentný, verejný, zákonný charakter a podliehajú jej v zásade subjekty súkromného práva
2. **iné povinnosti**, ktoré majú vplyv na vznik, zmenu a zánik daňových vzťahov- povinnosti nepeňažného charakteru, avšak aj tieto sa vlastne pretransformujú do povinnosti peňažnej povahy, na strane povinného subjektu (registračná povinnosť, povinnosť podať daňové priznanie), na strane oprávneného subjektu (spísanie záznamu o ústnom pojednávaní, povinnosť začať daňové konanie, ak sú splnené všetky podmienky)

-OPRÁVNENIA

1. **peňažného charakteru**- na strane povinného subjektu (právo na vrátenie dane, daňového preplatku, odpočítanie dane z pridanej hodnoty), na strane oprávneného subjektu (odpustenie daňového nedoplatku)
2. **nepeňažného charakteru**- na strane povinného (podanie opravného prostriedku), na strane oprávneného (vstup do priestorov kontrolovaného subjektu, právo vykonať miestne zisťovanie, daňovú kontrolu)

DAŇOVO-PRÁVNÉ VZŤAHY

- spoločenské vzťahy upravené normami daňového práva, ktoré sa vyznačujú mocensko-majetkovým charakterom a ktoré vyjadrujú verejné, najmä fiskálne záujmy
- v týchto daňovo- právnych vzťahoch je vyjadrený vzťah oprávneného subjektu k povinnému subjektu (komu má byť daň zaplatená, a kto ju má zaplatiť – **vertikálny právny vzťah**, vzťah nadradenosti a podradenosti, povinný a oprávnený subjekt nevystupujú ako rovnocenné subjekty)

= sú zamerané na správne určenie resp. zistenie dane a jej včasné zaplatenie

DAŇOVÉ PRVKY

-podstatné (základné) - sú také, bez ktorých daňovo-právny vzťah nemôže vzniknúť, ani existovať:

1. **subjekt dane**
2. **predmet dane**
3. **základ dane**
4. **sadzba dane**

-vedľajšie (ostatné) - môžu byť prítomné v daňovo-právnom vzťahu, dotvárajú jeho charakter, avšak nie sú nevyhnutné pre jeho vznik a existenciu, napr. zvýšenie a zníženie daňovej sadzby, **oslobodenie od dane**, daňové minimum, atď.

DAŇOVÉ PRVKY- subjekt a predmet

1. **Subjekt dane** - rozlišujeme na oprávnený a povinný:

- oprávnený je ten, kto je oprávnený dane ukladať (štát a obce)
- povinný – fyzická osoba a právnická osoba, ktoré sú povinné dane platiť
- v konkrétnom daňovo- právnom vzťahu je štát reprezentovaný konkrétnym orgánom (správcom dane) a povinný subjekt má tiež svoje presné zákonné označenie (daňovník, platiteľ dane, poplatník, daňový dlžník)

2. **Predmet dane** - určitá hospodárska skutočnosť, ktorá je predmetom zdanenia, a ktorá je vyjadrená spravidla v názve samotnej dane,

(napr. pes, pozemok, stavba, príjem, a pod.)

DAŇOVÉ PRVKY- základ dane

3. Základ dane - môžeme definovať ako kvantitatívne vyjadrenie predmetu dane

- základ dane vychádza z predmetu, základ dane tak umožňuje vyjadriť v peniazoch konkrétnu daňovú povinnosť determinovanú predmetom
- môže to byť určitá peňažná suma, ale môže byť vyjadrený aj v iných jednotkách (v m², v objemových jednotkách - litre, hektolitre, vyjadrený aj v kusoch - napr. pri cigaretách)

Predmet dane	Základ dane
Príjem	Výška príjmu
Pozemok	Hodnota pozemku
Pes	Počet psov

DAŇOVÉ PRVKY- sadzba dane

4. Sadzba dane - je to zákonom stanovené číselné meradlo, ktoré sa aplikuje na základ dane, a tak sa vypočíta vlastná daňová povinnosť

- základom dane z bytov je výmera v m^2 , sadzba napr. $1\text{€}/m^2$, byt má $100 m^2$ daň je 100€

- druhy sadzieb:

1. pevná (vyjadrená pevne stanovenou sumou, napr. 1€ na m^2 bytu, 40€ na jedného psa ročne) *a*

2. pohyblivá (percentuálna) - je vyjadrená určitým percentom z daňového základu

- môže byť lineárna (znamená rovnaké percento bez ohľadu na výšku základu dane = rovná daň) alebo
- progresívna (so stúpajúcim daňovým základom stúpa aj daňová sadzba, napr. daň z príjmov fyzických osôb
- ---> teoretická konštrukcia - degresívna sadzba (čím vyšší základ, tým nižšia sadzba).

Ostatné daňové prvky

- zvýšenie dane
- zníženie dane
- inštitút úľavy na dani
- odpočet výdavkov na výskum a vývoj
- zvýšenie daňovej sadzby
- zníženie daňovej sadzby
- tzv. daňové minimum (daneproté minimum)
- minimálna výška dane
- oslobodenie od dane
- tzv. daňová amnestia
- tzv. daňové sankcie

Zvýšenie dane – tento inštitút predstavoval daňovú sankciu ukladanú pri DPH, ale aj pri spotrebných daniach z dôvodu disproporcií medzi skutočnou daňovou povinnosťou a daňovou povinnosťou uvedenom v daňovom priznaní.

Zníženie dane – uplatňoval sa pri dani z príjmov, kedy sa vypočítaná daň znižovala o ustanovené sumy za zamestnávanie osôb so zmenenou pracovnou schopnosťou.

Inštitút úľavy na dani pre registrované sociálne podniky

Zvýšenie a zníženie daňovej sadzby – napr. obec ako správca dane z nehnuteľností môže ročnú sadzbu dane zo stavieb podľa miestnych podmienok v obci alebo jej jednotlivjej časti alebo v jednotlivom katastrálnom území zvýšiť alebo znížiť VZNO s účinnosťou od 1. januára príslušného zdaňovacieho obdobia

Daňové minimum (daneproté minimum) taký daňový základ z ktorého sa ešte daň nevyrubuje

Minimálna výška dane (minimálna daň) výška dane, ktorá sa musí ako najnižšia prípustná od daňovníka vybrať bez ohľadu na výšku daňového základu či zaradenie daňovníka do skupín pre výpočet dane.

Oslobodenie od dane

Oslobodenie od dane – jeho podstata spočíva v tom, že daňový subjekt je zbavený povinnosti platiť daň v ustanovených prípadoch vymedzených zákonom .

Môže byť:

1. vyplývajúce priamo zo zákona na základe splnenia v zákone ustanovenej podmienky
2. na základe rozhodnutia správcu dane alebo iného príslušného orgánu

Vecné a osobné oslobodenie

Daňová amnestia (odpustenie dane)- vyhlasuje štát všeobecne záväzným právnym predpisom na tzv. daňové sankcie. Vychádza z toho, že ak daňový subjekt zaplatí daň, nemusí zaplatiť daňovú sankciu viažúcu sa na daň.

Daňové sankcie – pokuta a úrok z omeškania, ktoré sa ukladajú v prípadoch oneskoreného podania daňového priznania.

Ďakujem za pozornosť

